

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2015

YEARBOOK

2015

ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2015
YEARBOOK

ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Нина Даскаловска
проф. д-р Махмут Челик
доц. д-р Ранко Младеноски
м-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Луси Караниколова
проф. д-р Толе Белчев
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Марија Кусевска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Марија Кукубајска
доц. д-р Драгана Кузмановска
виш лектор м-р Снежана Кирова
м-р Весна Коцева

Главен уредник

доц. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
лектор м-р Биљана Петковска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“–Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph. D.
Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Mahmut Celik, Ph.D.
Docent Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M. A.

Editorial staff

Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Lusi Karanikolova, Ph. D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Marija Kusevska, Ph.D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Marija Kukubajska, Ph.D.
Docent Dragana Kuzmanovska, Ph.D.
Senior Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Docent Svetlana Jakimovska, Ph.D.

Editor in chief

Docent Eva Gjorgjievaska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Lecturer Biljana Petkovska, M.A.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of philology
Krste Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

д-р Марија ЛЕОНТИЌ ПОТЕКЛЮ, АДАПТАЦИЈА И СЕМАНТИКА НА ТУРСКИОТ СУФИКС -лак /-lik/ (-lik, -lik, -luk, -lük) ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija LEONTIC, Ph. D. ORIGIN, ADAPTATION AND SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX -лак /-lik/ (-lik, -lik, -luk, -lük) IN TURKISH AND MACEDONIAN LANGUAGE	11
Делфина ЈОВАНОВА НИКОЛЕНКО д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА СЕМАНТИКАТА НА ЈАЗИКОТ ВО РУБРИКАТА „САКАМ ДА КАЖАМ“ ВО ДНЕВНИОТ ВЕСНИК „ВЕСТ“ Delfina JOVANOVA NIKOLENKO I Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD THE SEMANTICS OF THE LANGUAGE IN THE RUBRIC „SAKAM DA KAZAM“ IN THE DAILY NEWSPAPER „VEST“	21
д-р Јаготка СТРЕЗОВСКА д-р Билјана ИВАНОВСКА ЛИНГВИСТИЧКИ ОСВРТ КОН ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО СТРУЧНИОТ ЛЕКСИЧКИ ФОНД НА ЈАЗИКОТ д-р Jagotka STREZOVSKA, PhD д-р Biljana IVANOVSKA, PhD LINGUISTIC REVIEW TOWARDS FOREIGN AND LOANWORDS IN THE PROFESSIONAL LEXICAL LANGUAGE FOND.	29
м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА м-р Крсте ИЛИЕВ ВЛИЈАНИЕТО НА ИНТЕРНЕТОТ ВРЗ ЈАЗИЧНАТА КУЛТУРА, КОГНИТИВНИОТ И АКАДЕМСКИОТ РАЗВОЈ НА МЛАДИТЕ Natalija POP ZARIEVA Krstel ILIEV THE INFLUENCE OF THE INTERNET ON THE LANGUAGE CULTURE, THE COGNITIVE AND ACDEMIC DEVELOPMENT OF THE YOUNG	39
м-р Македонка ДОДЕВСКА д-р Веселинка ЛАБРОСКА ПРЕГЛЕД НА ЛЕКСИКАТА НА ОВЧЕПОЛСКИОТ ДИЈАЛЕКТ И НА СЛОВЕНЕЧКОГОРИШКИОТ (ГОРИЧАНСКИ) ДИЈАЛЕКТ СПОРЕД ПОТЕКЛОТО Makedonka DODEVSKA, Mr. Veselinka LABROSKA, Ph. D. THE REVIEW OF THE LEXICAL VOCABULARY OF THE OVCHIE POLE DIALECT AND SLOVENIAN GORISHKI – GORICHANSKI DIALECT	47

д-р Билјана ИВАНОВСКА д-р Марија КУСЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА м-р Татјана УЛАНСКА д-р Лилјана МИТКОВСКА Моника ЦЕНОВА Викторија КРСТЕВСКА ПРОЕКТОТ „УЛОГАТА НА ЕКСПЛИЦИТНИТЕ ИНСТРУКЦИИ ЗА СТЕКНУВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА ПРИ УЧЕЊЕТО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК“ И НЕГОВО ПРЕТСТАВУВАЊЕ	53
д-р Марија КУСЕВСКА УЛОГАТА НА МОДАЛНИТЕ ГЛАГОЛИ КАКО УБЛАЖУВАЧИ ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija Kusevska USE OF MODAL VERBS FOR MITIGATION IN ENGLISH AND MACEDONIAN	61
д-р Светлана ЈАКИМОВСКА МЕТОДИ НА ТЕРМИНОЛОШКАТА РАБОТА Svetlana JAKIMOVSKA, Ph. D. TERMINOLOGY METHODS	71
д-р Даринка МАРОЛОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА ПОВЕКЕЗНАЧНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Darinka, MAROLOVA Dragana KUZMANOVSKA AMBIGUITY IN MACEDONIAN AND IN GERMAN LANGUAGE	81
Assist. Prof. Marija EMILIJА KUKUBAJSKA, PhD Tatjana Plievska, M.A. candidate A FABIAN SOCIETY, FRANKFURT SCHOOL: UTOPIA, DYSTOPIA, “REALITY”	91
Катерина, СТОЈАНОВСКА д-р Марија, КУСЕВСКА ПИЦИН И КРЕОЛСКИ ЈАЗИК Katerina, STOJANOVSKA Docent Marija, KUSEVSKA PhD. PIDGIN AND CREOLE LANGUAGE	103
м-р Марија КРСТЕВА м-р Драган ДОНЕВ ТЕМАТСКИТЕ ПРЕОКУПАЦИИ ВО „ДОЛГА ЦРНЕЧКА ПЕСНА“ НА РИЧАРД РАЈТ Marija Krsteva Dragan Donev THEMATIC PREOCCUPATIONS IN RICHARD WRIGHT’S „LONG BLACK SONG“	113

- д-р Ранко МЛАДЕНОСКИ
д-р Толе БЕЛЧЕВ
МАКЕДОНСКИ ПОЕМИ И ЕПОВИ ЗА НАЈСЛАВНИОТ МАКЕДОНСКИ КРАЛ
Ranko Mladenoski, Ph. D.
Tole Belcev, Ph. D.
MACEDONIAN POEMS AND EPICS ABOUT THE MOST FAMOUS
MACEDONIAN KING 119
- Пацка ТАСЕВА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
ЕСТЕТСКАТА ФУНКЦИЈА НА СИМБОЛОТ ВО „БЕЛИ МУГРИ“ ОД РАЦИН
Paska TASEVA
Tole BELCEV, Ph. D.
AESTHETIC FUNCTION OF SYMBOLS IN “WHITE DAWNS” BY RACIN..... 131
- д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА
ПОРТРЕТИРАЊЕ ПРЕКУ ДЕСКРИПЦИЈА
(За портретите на Францка и Лојзе во романот
„На пругорнината“ од Иван Цанкар)
Lusi Karanikolova – Cocolovska, PhD
PORTRAYAL THROUGH DESCRIPTION
(About the portrayals of Francka and Lojze in the novel
“Na prugorninata“ by Ivan Cankar) 141
- Сања СПАСКОВА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
НАРАТОРИТЕ И ФОКАЛИЗАТОРИТЕ ВО РОМАНОТ
„СМРТТА НА ДИЈАКОТ“ ОД ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ
Sanja Spaskova
Tole Belcev, Ph. D.
NARRATORS AND FOCALIZERS IN THE NOVEL
‘THE DEATH OF THE NOVICE’ BY DRAGI MIHAJLOVSKI 151
- д-р Јованка ДЕНКОВА
ИЗМИСЛУВАЊЕ ИЛИ РЕАЛНОСТ НА ДЕТСКИОТ СВЕТ
Jovanka DENKOVA, Ph.D.
FANTASY OR REALITY OF THE CHILD’S WORLD 161
- д-р Ева ЃОРЃИЈЕВСКА
Canone inverso или за уметноста и бескрајот
(критички осврт на романот од Паоло Мауренсиг)
Eva GJORGJIEVSKA, PhD
Canone inverso or the art and the infinity
(Critical review on the novel of Paolo Maurenzig)..... 169
- Данче СТЕФАНОВСКА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
НАРАТОРИТЕ ВО „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Danche STEFANOVSKA
Tole BELCEV, Ph. D.
NARRATORS IN „THE DAUGHTER OF THE MATHEMATICIAN”
BY VENKO ANDONOVSKI 175

д-р Ева ЃОРЃИЕВСКА м-р Јована КАРНИКИЌ КАРЛО ГОЛДОНИ И РЕФОРМАТА НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ТЕАТАР Eva GJORGJEVSKA, PhD Jovana KARANIKIKJ, MA CARLO GOLDONI AND THE REFORM OF ITALIAN THEATER	185
м-р Крсте ИЛИЕВ м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА ИСКУШЕНИЕТО И СПАСЕНИЕТО ВО СЕР ГАВЕЈН И ЗЕЛЕНИОТ ВИТЕЗ Krste ILIEV Natalija POP ZARIEVA TEMPTATION AND SALVATION IN SIR GAWAIN AND THE GREEN KNIGHT	191
м-р Милена РИСТОВА-МИХАЈЛОВСКА ЕДНО ДРАМСКО ЧИТАЊЕ НА БАЛКАНОТ ВО „СЛОВЕНСКИОТ КОВЧЕГ“ НИЗ БЕЛА, ЛИКОТ-НОМАД Milena RISTOVA-MIHAILOVSKA, MA DRAMA READING OF THE BALCAN PENINSULA IN ‘SLAV CASKET’ THROUGH BELA, THE NOMAD CHARACTER	197
Проф. д-р Луси КАРНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА ДЕСКРИПТИВНИТЕ „СЛИКИ“ ВО РОМАНОТ „СЕЛИДБИ“ ОД МИЛОШ ЦРЊАНСКИ Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD DESCRIPTIVE “PICTURES“ IN THE NOVEL “SELIDBI“ BY MILOS CRNJANSKI	207
м-р Биљана ИВАНОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА м-р Снежана КИРОВА м-р Татјана УЛАНСКА ЗОШТО ДА СЕ УЧАТ СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ? Biljana Ivanova, M.A. Dragana Kuzmanovska PhD. Snezana Kirova M.A. Tatjana Ulanska M.A. WHY LEARNING FOREIGN LANGUAGES?	223
Магдалена БАТЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА ЗА КОМПЛЕКСНОСТА НА ИЗУЧУВАЊЕ НОВИ ЗБОРОВИ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Magdalena BATEVSKA Nina DASKALOVSKA ON THE COMPLEXITY OF LEARNING NEW WORDS IN ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION	229

Марија КУЛАКОВА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА ИНТЕГРИРАЊЕ НА МОДЕРНАТА ТЕХНОЛОГИЈА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК Marija Kulakova Nina Daskalovska, Ph.D. INTEGRATING MODERN TECHNOLOGY INTO ENGLISH LANGUAGE TEACHING	239
м-р Марија Тодорова м-р Весна Коцева АНКСИОЗНОСТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК Marija, Todorova Vesna, Kocева FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY	253
д-р Виолета ДИМОВА д-р Махмут ЧЕЛИК Умит СУЛЕЈМАНИ ИСТРАЖУВАЧКИТЕ МЕТОДИ И ТЕХНИКИ – ОСНОВЕН УСЛОВ ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА КОГНИТИВНАТА НАСТАВА ВО ПАРАЛЕЛНИТЕ СО ТУРСКИ НАСТАВЕН ЈАЗИК Violeta DIMOVA, Ph. D Mahmut CELIK, Ph. D Umit SULEIMANI RESEARCH METHODS AND TECHNIQUES – MAIN CONDITION FOR COGNITIVE EDUCATION IN CLASSES WITH INSTRUCTION IN TURKISH LANGUAGE	259
Анжела НИКОЛОВСКА ИНТЕГРИРАЊЕ НА ВОКАБУЛАРОТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Anzela NIKOLOVSKA INTEGRATION OF VOCABULARY INSTRUCTION INTO FOREIGN LANGUAGE TEACHING	265
д-р Билјана ИВАНОВСКА „BLENDED LEARNING“ КАКО МЕТОД ВО ИЗУЧУВАЊЕТО СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО СТРУКА Biljana IVANOVSKA, Ph. D. BLENDED LEARNING“ AS A METHOD WHILE LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	273

д-р Јаготка СТРЕЗОВСКА¹д-р Билјана ИВАНОВСКА²

ЛИНГВИСТИЧКИ ОСВРТ КОН ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО СТРУЧНИОТ ЛЕКСИЧКИ ФОНД НА ЈАЗИКОТ

Апстракт: Со овој труд се обидуваме да покажеме дека заемките во стручниот јазик се примаат како една придобивка на меѓународно научно и културно поле и не се заменуваат без потреба. Тоа можеме и ние да го констатираме од истражувањето на стручната терминологија на македонски јазик кое го прикажуваме во овој труд, но истото се случува и со германскиот јазик. Во повеќе случаи, во македонскиот јазик се позајмени следниве лексеми и не треба по секоја цена да се бара нивна замена, на пр.: *бар*, *пансион*, *ланчпакет*, *трансфер*. Заедничкиот развој на туризмот, новите форми и тесните културни и други врски создаваат сосема природно и неминовно основа и за јазично влијание меѓу јазиците.

Клучни зборови: *лексички фонд, заемка, неологизам, јазик давател, јазик примател.*

д-р Jagotka STREZOVSKA, PhD

д-р Biljana IVANOVSKA, PhD

ЛИНГВИСТИЧКИ ОСВРТ КОН ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО СТРУЧНИОТ ЛЕКСИЧКИ ФОНД НА ЈАЗИКОТ

Abstract

The aim of this paper is to show that the loanwords in specialized vocabulary are considered a scientific and cultural contribution on an international level and that they are not being replaced if not necessary. We state this on the basis of the research on specialized terminology in Macedonian language presented in this paper which is the same case in German. In most cases, the following lexemes are borrowed in Macedonian and they do not require strict replacement, as in the case of: *бар*, *пансион*, *ланчпакет*, *трансфер*.

The mutual development of tourism, the new forms of close cultural and other relations naturally and inevitably create the basis for interlingual influence.

Key words: *lexical fund, loanword, neologism, donor language, recipient language.*

¹ Факултет за туризам и угостителство, УКЛО, Битола

² Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

1. Вовед

Денес во време кога просторната оддалеченост не игра никаква улога, кога земјите и континентите се сè поблиски едни со други, заемното културно, а со тоа и јазичното влијание меѓу народите е посебно силно. Тоа, во основа, е заемна промена меѓу сите светски јазици, иако моментално е доминантно влијанието на англискиот јазик. Но, тоа не се однесува само на германскиот или македонскиот јазик, туку воопшто на сите неанглиски европски јазици.

Навлегувањето на туѓите јазични елементи во стручниот јазик е резултат на неизбежниот контакт со меѓународната администрација, општествените односи, трговските аранжмани, туристичките движења и други фактори. Во последниве децении лексичката инфилтрација има нагорна тенденција. Потребно е да се има предвид дека бројот на позајмената лексика сè уште е во пораст.

2. Изградување и промени во лексиката на стручниот јазик

Граматаката и фонетиката на еден јазик се релативно затворени системи, кои подлежат само на сосема мали промени и истите промени треба да се разгледуваат подолг временски период. Спротивно на тоа, лексиконот на еден јазик подлежи на постојана промена, бидејќи е детерминиран од индивидуални, социјални, просторно-временски и културни услови. Според тоа, лексиката на еден јазик е во постојана модификација на значењето и претрпува постојани промени. Стручните јазици во однос на туѓите зборови имаат природна тенденција на развој и збогатување. Во тој однос, стручните јазици претставуваат отворен систем, кој е изложен постојано на промени.

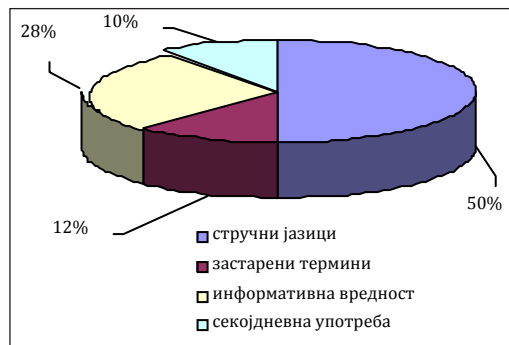
Основниот слој од лексиката во стручниот јазик го сочинува т.н. домашна (изворна) лексика, но голем дел од стручната терминологија се заснова врз туѓи и интернационални лексеми (меѓународни зборови).

Лексиката е варијабилна и мора постојано да се обновува и збогатува за да може јазикот да ги задоволи потребите на луѓето во нивната секојдневна работа. Лексичкиот фонд на јазикот подлежи на постојани промени: едни зборови застаруваат, па и исчезнуваат од употреба, бидејќи исчезнуваат и предметите што тие ги означувале, други образуваат нови за да се именуваат новите предмети и појави што ги носи современиот начин на работа и живеење. Сите земји имаат сопствени норми на живеење, а со тоа создаваат јазична комуникација според која ја образуваат лексиката во еден јазичен систем, ја примаат, избираат, прифаќаат или ја отфрлаат истата. Вокабуларот како динамичен и отворен систем е производ на повеќе генерации кои работат едни со други и на луѓето кои меѓусебно комуницираат.

3. Јазичното влијание на лексичкиот фонд

Значаен и незаменлив дел од лексиконот на стручниот јазик во туризмот претставуваат туѓите зборови и заемките. Тие се живи сведоци за контактите со другите народи, чие лексичко богатство се прима во сопствената земја.

Заемките дејствуваат како огледало на културната и стручната размена и со тоа, исто така, го рефлектираат ставот на општеството спрема новините што се случуваат. Основниот фонд на зборови се менува и се проширува со прифаќање на туѓи зборови и заемки, кои најчесто навлегуваат со секој нов процес или предмет во текот на јазичната историја. Бројот на туѓи зборови во германскиот јазик според Макенсен³ се проценува од 20.000 до 40.000. Од нив половината односно 50% припаѓаат на стручните јазици, 12% важат за застарени, 28% имаат информативна вредност надвор од стручните јазици, а само 10% се вклучени во секојдневната употреба на јазикот.

Слика 1. Учество на туѓата лексика во стручните јазици

Денес, воопшто, не постои сомневање за меѓународното јазично влијание во стручните јазици. Не упатувајќи се во широки разгледувања на проблематиката на интерните и меѓујазичните контакти (бидејќи тоа не е задача на истражување во овој труд) ќе направиме само воведни напомени за да го означиме широкиот контекст на ова фундаментално испитување. Овде треба да се добие одговор на следниве основни прашања:

- Кои се основните причини за продорот на туѓите лексеми во стручниот јазик во туризмот?
- Во која улога се јавуваат туѓите лексеми во стручниот јазик во туризмот?
- Дали туѓите лексеми се од чисто комуникативни причини како потреба за означување или од други причини?
- Во кои ситуации јазикот давател влијае врз изборот на лексемата?

Краток одговор на поставените прашања ќе се обидеме да дадеме преку нашите анализи, а меѓу основните причини за позајмувањето ги наведуваме следниве:

1. Потребата за именување на новиот предмет или појава која се презема со соодветната ознака од земјата од која потекнуваат: *ваучер, мени, хамбургер, проспект, спот, маркетинг.*

³ Mackensen, Lutz: *Deutsches Wörterbuch*, München 1999: 130.

2. Социолошко-психолошките причини и фактори на позајмувањето, односно престижната вредност со странското изразување. Овде се мисли, од една страна, на склоноста на индивидуите да ги употребуваат заемките како јазично средство со кое сакаат да постигнат „поголем престиж, „поголема научност“, „побавна звучност“, но исто така, од друга страна, се зема предвид комуникативната актуелност на означениот поим. Постои теза дека кај поголем дел од стручните лица, кај кои е раширено сфаќањето дека странската технологија е попрогресивна, странските агенции се посигурни од домашните, како и дека странските производи се со подобар квалитет од домашните.

3. Техничката и културната меѓународна соработка на сите полиња, зголемената преводна дејност и политичката и економската испреплетеност на народите. Во оваа област најчесто се зборува за интернационализми, а не за туѓи зборови.

Позајмувањето природно се јавува кога различни јазични заедници споделуваат заеднички физички и културен простор со непосредно преземање како резултат на директните контакти или со посредство на трет јазик. Во германскиот и во македонскиот јазик значаен дел од заемките не се директно преземени, туку се интегрирале преку трет или четврт јазик. Така, на пример, многу стручни лексеми и термини од латинскиот јазик го пронашле патот и навлегле во употреба преку францускиот или англискиот јазик. Германскиот јазик најчесто е јазик-посредник за англиските заемки во Југоисточна Европа.⁴

Во стручниот јазик постоеле различни фази на позајмување. Во изградувањето на речникот на стручниот јазик се издвојуваат повеќе основни фази⁵. Во почетните фази претежно бил контактот со латинскиот јазик, од кој навлегуваат голем број заемки. Втората фаза е времето на француското влијание, што достигнува кулминација, но и пад, во текот на минатиот век. Третата фаза е современата состојба на стручниот јазик во однос на изградувањето на речникот. Почетоците на третата фаза се совпаѓаат со почетоците на создавањето на современ меѓународен туризам. Таа се карактеризира со усвојувањето на туѓ лексички фонд на зборови што спаѓа во стручната лексика во туризмот. Во сите фази стручниот јазик стапувал во контакт со јазиците со престиж од кои усвојувал ред зборови, постојано градел и преизградувал свои елементи и со свои средства и карактеристики навлегувал во областа на лексиката.

Можностите за контакт со другите јазици на туристичките берзи, во туристичките агенции или во самиот туристички објект или туристичко место, придонесоа до голем бран на позајмени лексеми во стручниот јазик во туризмот. Сателитската и компјутерската технологија целосно го имаат променето начинот на кој се комуницира со деловните партнери од целиот свет. Туристичките филмови, разните репортажи, информативните, забавните, спортските и музичките програми на странски јазик го исполнуваат поголемиот дел од рекламниот материјал во туризмот. Токму поради ова, влијанието врз стручниот јазик во туризмот на македонски и германски јазик не е резултат на една регуларна социјална интеракција меѓу две јазични заедници, туку на

⁴ Filipović Rudolf: *Teorija jezika u kontaktu*, Školska kniga, Zagreb 1986: 90.

⁵ Конески, Блаже: *Грамматика на македонскиот јазик*, Култура, Скопје, 1982.

контактите со туристите и новата технологија на комуницирање во туристичката област.

Стручниот јазик во туризмот подлежи под силно туѓо јазично влијание и интензитетот е далеку поголем во стручниот јазик од оние во општиот јазик. Германскиот и македонскиот јазик во своите фази на изградувањето на речникот стапувале во контакт со јазици со престиж, така што усвојувале, а и денес усвојуваат многу туѓи лексеми од други јазици.

Според Сапир (1921), наједноставен начин на влијание, на кој еден јазик може да делува на друг јазик е позајмувањето на зборови.⁶ На јазичното позајмување влијаат лингвистички и екстралингвистички фактори. Како најголем фактор кој влијае врз позајмувањето на лексиката е повисокиот културен, економски, технички, социолошки развој на земјата од која се преземаат одредените јазични единици. И денес постојаниот интензитет на меѓународни односи на сите полиња сè повеќе го поттикнува и меѓујазичниот процес во областа на промената на информации, што придонесува за општиот прогрес. Екстралингвистичките фактори кои го условуваат феноменот на јазичното позајмување се протегаат од социолошки, психолошки, културни, економски, политички и други, па сè до едно опсежно истражување од сферата на социолингвистиката, психолингвистиката и другите науки.

4. Збогатување и проширување на лексичкиот фонд

Квантитативната анализа на стручната лексика покажува дека не само македонскиот, туку и германскиот јазик е составен од голем дел на туѓа лексика т.е. зборови кои навлегле во стручниот јазик од други јазици. Според Вандрусцка,⁷ „секој јазик е конгломерат од јазици“.

Како никој друг стручен јазик, јазикот во туризмот, според фреквенцијата на лексемите, има мултилингвална и мултидисциплинарна компонента. Мултилингвалната компонента на стручниот јазик во туризмот произлегува од неговата прагматика и затоа таа е неминовна. Затоа на оваа карактеристика се гледа како на позитивна и „симпатична“ појава, т.е. како на појава што не само што придонесува за збогатување на лексичкиот фонд, туку придонесува до зближување на народите.

Под *туѓи зборови* се подразбираат зборови преземени од други јазици, кои ортографски, а понекогаш и фонолошки, во потполност не се интегрирани кон јазикот-примател. Што значи дека како туѓи зборови ги сметаме и зборовите кои се користат во повеќе ортографски варијанти, од кои некои потполно се приспособени, а некои делумно. Исто така, Бауман и Калферкемфер⁸ прават разлика меѓу заемките и туѓите зборови. *Заемките*, според горенаведените лингвисти, се зборови кои се приспособиле во јазикот и повеќе не се чувствуваат

⁶ Сапир: 1921, 206.

⁷ Wandruszka, Mario: *Die europäische Sprachgemeinschaft. Deutsch, Französisch, Englisch, Italienisch, Spanisch im Vergleich*. Tübingen, 1998.

⁸ Baumann, Klaus-Dieter/Kalverkämpfer, Hartwig: *Kontrastive Fachsprachenforschung*. Forum für Fachsprachenforschung 20. Tübingen: Narr 1992.

дека се од странско потекло, додека *туѓите зборови* се дефинираат како зборови кои во одредени случаи недоволно јазично и правописно се адаптирале и интегрирале. Филиповиќ⁹ под туѓи зборови подразбира зборови кои ги задржале фонемските елементи, по што се разликуваат од домашните зборови.

Заемките, според Сато,¹⁰ се „зборови преземени од други јазици кои се адаптираат во јазикот примател, без да се преведуваат и кои стануваат општопризнати“. Заемките во стручниот јазик имаат и своја смисла. На пример, лексемата *Menü* ‘мени’, не е ниту ‘листа на јадења’, ниту ‘оброк’, туку ‘избор на јадења’ што можат да се добијат во ресторан како еден оброк за определена цена. „Заемките како производ на процес од преземање на еден јазички израз од еден странски јазик во мајчиниот јазик се јавуваат во оние случаи, во кои во сопствениот јазик нема ознака за новонастанатата работа односно појава. Како резултат на овој процес се добиваат нови резултати кои можат да се повразат на најразлични начини со странскиот и мајчиниот јазик“.¹¹

Многу позајмени зборови се преземени во овој јазичен систем и не се гледа денес на нив како туѓи зборови. Во принцип, јазикот не може да се ослободи од заемките, но треба да се користи следново правило:

- Доколку има добар, соодветен македонски збор, да не се прифаќа заемката.
- Доколку заемката е веќе прифатена, не мора по секоја цена да се бара македонски супститут.
- Доколку постојат веќе и македонски и туѓ збор, предност да му се даде на македонскиот збор, во случај да се работи за неутрален, стилистички немаркиран текст.

Лингвистите се согласуваат со ова правило. Сепак, се поставува прашањето кои заемки се непотребни, а кои зборови потојат како добра замена. Тие сметаат дека во еден „неутрален, со високојазичен стил“ би било подобро заемките да се стават во што е можно помала мера.

Зборовите во стручниот јазик се позајмуваат кога има потреба од нови поими (пред сè, со развојот на туризмот) и обично се земаат како целини, па фонетски, морфолошки и лексичко-семантички се адаптираат на јазичниот систем на ЈП и со време го губат призвуокот на туѓ збор. Така, денес лексемата *Hotel* ‘хотел’ или *Menü* ‘мени’ и многу други толку многу се одомаќиле што не се чувствува дека истите се позајмени.

Позајмените лексички единици по завршувањето на еден временски период, од моментот на нивното инфилтрирање до оној условен момент на делумна или целосна адаптација во системот на јазикот примател, значат придонес во збогатувањето на речникот на тој јазик.

⁹ Filipović, Rudolf. *Teorija jezika u kontaktu*, Zagreb, 1986. 119.

¹⁰ Sato 1984: 97.

¹¹ Bußmann 1990:213f.

5. Мотивациски и функционални аспекти на заемките

Според Поленц,¹² употребата на туѓите зборови зависи „кој го користи зборот, кој е соговорникот, со каков јазик се служи соговорникот, во која говорна или писмена ситуација, за што се однесува, во кој контекст, со каква стилска обоеност и пред сè со кое значење“.

Во проспектните материјали каде што се промовираат туристичките вредности на една земја преовладуваат туѓи називи, кои не се преведуваат: *клуб*, *анимација*, *чартер*. Во овој контекст тоа би значело дека често се посегнува по туѓи зборови со цел да се издигне нивото на туристичката понуда или туристичката дестинација. Неретко употребата на туѓата лексика може да биде одраз на модните трендови. Во однос на гореизложеното мотивациски и функционални аспекти на заемката се различни, како на пример:

1. Заемката често пополнува лексичка празнина во стручниот зборовен фонд, затоа што во спротивно постојано треба да се опишува со домашни јазични средства: *Camp* ‘камп’, *Pension* ‘пансион’, *Cognak* ‘коњак’, *Visa card* ‘виза’, *Master card* ‘мастер-картичка’, *Catering service* ‘катеринг-сервис’, *Fitness* ‘фитнес’.
2. Заемката може да понуди поширока семантичка диференцијација: *Snack*; *Imbiss*, ‘ужина’ односно *Zwischenmahlzeit*, ‘меѓуоброк’ *Rezeption* ‘рецепција’ односно *Empfang* ‘прием’.
3. Заемката означува потесна семантичка содржина од домашниот збор: *Exkursion* ‘екскурзија’ наспрема *Ausflug* ‘излет’, потоа *Chanson* ‘шансона’ и сл.
4. Семантичка диференцијација на заемките со преводните еквиваленти. Заемките често се термини кои имаат своја вредност наспрема релативно неутралните преводни еквиваленти: *Dessert* ‘десерт’ наспрема *Nachspeise* ‘последјадење’, *Service* ‘сервис’ наспрема ‘услуга’.
5. азичната економија, која ја дава заемката и има предност во однос на краткоста и прегнантноста.

Една од причините за употребата на туѓиот збор е олеснување на комуникацијата. Туѓата лексика содржи посебни нијанси кои домашниот збор го нема.

Важно прашање во врска со заемките е нивната семантичка, стилска и синтаксичка употреба. Употребата, на пример, на туѓите глаголи во германската реченица врз основа на нивната неделивост, условува реченицата да добие друга конструкција, така што и стручниот текст добива друга форма. Со глаголите-заемки отстапува рамковната реченица. Ова не мора да биде подобро, но е попрегледно, и во секој случај нуди повеќе можности. Еден туѓ збор може да биде соодветен и корисен, бидејќи стручното лице може да се изрази пократко и појасно. Употребата на туѓите зборови во стручните текстови во туризмот е оправдана и нужна, бидејќи со нивно користење стручните лица ја покажуваат својата стручна подготвеност. Стручните лица секако треба да ја владеат

¹² Polenz, P.: *Fremdwort und Lehnwort sprachwissenschaftlich betrachtet. Fremdwort-Diskussion*, P: Braun, München, 1979, 133-153.

стручната лексика, односно термините, со што (се смета дека) заемката остава подобар впечаток.

Егзотизмите се, исто така, форма на позајмувања. Егзотизмите прозлегуваат од позајмената лексика и означуваат: единици валути, ознаки за форми на поздравувања на туѓ јазик и др. Исто така, егзотизмите се споменуваат кај Рајхман и Виганд како сепаратни, туѓи зборови. Фон Поленц¹³ зборува за „предмети и појави, кои ги има само кај другите народи“, на пр.: *Kolleg* ‘колеџ’, *Lord* ‘лорд’, *Geisha* ‘гејша’, *Kanzler* ‘канцелар’, а додека Хелер¹⁴ дополнува дека овие лексеми не постојат во јазичните граници на земјата примател.

Познато е дека многу чинители придонесуваат за прифаќање и адаптирање на туѓата лексика во еден јазик. Многубројните функции на стручниот јазик во туризмот доведоа до мошне брзо збогатување на неговата лексика со голем број туѓи зборови, што не може да не се одрази и на нивното повеќе или помалку успешно адаптирање.

Квантитативната анализа покажа дека поголем број од заемки се составен дел на активниот лексички слој на германскиот јазик и македонскиот јазик (*Hotel* ‘хотел’, *Restaurant* ‘ресторан’, *Pension* ‘пансион’, *Menü* ‘мени’, *Agenteur* ‘агенција’, *Rezeption* ‘рецепција’, *Tourism* ‘туризам’, *Gastronomie* ‘гастрономија’), но нивната адаптација и интеграција е различна, како на фонолошко-графолошко, морфолошко-семантичко, така и на лексичко-семантичко ниво. Во германскиот и во македонскиот јазик се регистрирани заемки коишто целосно се адаптирани, така што воопшто не се чувствуваат како туѓи. Многу туѓи зборови, што се однесува на германскиот јазик, ги имаат задржано сопствените гласовни структури со мали отстапки, но најмногу можат да се препознаат по акцентот.

Исто така, постојат зборови од поново време чијашто адаптација не е завршена: *Airbag* ‘ербег’, *Brunch* ‘бранч’, *Snekbar* ‘снекбар’, *Lunch-packet* ‘ланчпакет’.

Фактот дека од вкупната позајмена лексика голем дел не е регистрирана во речниците кои се користат во оваа анализа јасно укажува дека влијанието на туѓите јазици во најново време е многу големо како во македонскиот, така и во германскиот јазик.

Признавајќи ја важноста и неопходноста да се чуваат сопствените потенцијали на секој јазик, да се активираат и да се негуваат, сепак можеме и мораме да кажеме дека странската лексика во стручниот јазик не може и не треба да се изостави од речникот на секој јазик одделно, бидејќи таа е неминовна и незаменлива за стручните јазици. Таканаречените туѓи лексеми денес се неопходни за секоја струка, повеќе од кога било. Со инфилтрацијата на туѓата лексика во речникот на секој национален јазик¹⁵, со таканаречените неопходни заемки, навлегуваат и ги заменуваат зборовите што тој веќе ги има и успеваат

¹³ Polenz, P.: *Fremdwort und Lehnwort sprachwissenschaftlich betrachtet. Fremdwort-Diskussion*, P: Braun, München, 1979.

¹⁴ Heller, Klaus: *Der Wortschatz unter dem Aspekt des Fachwortes*, In: *Wissenschaftliche Zeitschrift der Karl-Marx-Universität, Leipzig*, 1981, 218-238

¹⁵ Според Дикро Освалд и Тодоров Цветан, национален јазик е службен јазик на една држава (со можности да има повеќе, како што е во Белгија или Швајцарија).

да ги истиснат. Таков е примерот со лексемата *Restaurant* ‘ресторан’, која има поширока примена и сè повеќе ја истиснува лексемата *Gaststätte* ‘гостилница’, место каде што гостинот се угостува. Денес, за жал, многу ретко се употребува лексемата *Gaststätte* ‘гостилница’, за сметка на други лексеми.

Германскиот, како и македонскиот јазик, бил постојано под влијание на туѓи јазици и лингвистите секогаш се обидувале да ги намалат овие влијанија. Ваквите обиди на лингвистиката можат да се согледаат во секој временски период. Оваа појава во лингвистиката се нарекува пуризам. Пуризмот, според Дуден,¹⁶ е „често пати претерано залагање во зачувување на чист национален јазик од туѓи зборови“. Пуризмот слично го толкува и Брокхаус¹⁷ „претерана трудољубивост во чистење на мајчиниот јазик од елементи со туѓо јазично потекло“. Според Варих,¹⁸ пуризмот е „(претеран) стремеж за чистење на јазикот од туѓи зборови“.

6. Заклучок

Појавата на туѓите лексеми и на заемките во јазиците претставува секогаш предизвик за лингвистите да заземат и да изградат свој став спрема таа лексика – да ја одбележат, да ја испитуваат, да ја потврдат или да ја одбијат. Оваа задача за лингвистите важи сега, а ќе важи и во иднина.

Општопознато е дека македонската лингвистика, во основа, зазема позитивен став спрема странската лексика. Дијалектички за стандардниот јазик важат два принципа: првиот принцип: предност пред туѓиот збор има домашниот збор односно зборот од домашно потекло. Вториот принцип според Б. Корубин¹⁹, туѓиот збор се гледа и се цени како можност за збогатување на речникот, како придобивка на меѓународното духовно општење, заемките ќе се примаат колку што е потребно, т.е. во случај кога нема сопствени зборови или соодветни зборообразувачки средства.

Зборувајќи за развитокот на лексиката во туризмот не можеме, а да не се запреме на прашањата сврзани со изградбата на речничкиот состав на современиот македонски јазик. Изградбата на речникот на еден јазик е постојан и незапирлив процес. Меѓутоа, битно прашање во врска со изградбата на македонскиот речник е: каков став се зазема кај нас во однос на неговото збогатување со зборови, што во народниот јазик ги нема, а што му се неопходни на еден современ стручен јазик.

Стандардните јазици фундираат како носители на националниот и културниот идентитет. Во секоја земја треба да постои јазичен закон и надлежна институција која ќе го институционализира негувањето на јазикот. Исто така, неопходни се стручни списанија или рубрики како што постоеја во „Литературен збор“ или „Литературно катче“, како и емисии на радио и телевизација и други

¹⁶ Duden, *Das große Wörterbuch der deutschen Sprache* in 8 Bänden, Bd. 6, Dudenverlag, Mannheim 1994, S. 2662.

¹⁷ *Der große Brockhaus* Bd. 9: F.A. Brockhaus Wiesbaden, Mannheim, 1956, S. 456

¹⁸ Wahrig, Gerhard: *Deutsches Wörterbuch*, Bd. 9, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh, 1992, S. 1025.

¹⁹ Корубин, Б.: *Јазикот наш денешен*. Книга трета, Скопје, 1980, 61.

медиуми, кои би давале јазични препораки за вакви суштински лингвистички прашања.

Користена литература

(на латиница)

1. Baumann, Klaus-Dieter/Kalverkämpfer, Hartwig: *Kontrastive Fachsprachenforschung. Forum für Fachsprachenforschung* 20. Tübingen: Narr 1992.
2. Mackensen, Lutz: *Deutsches Wörterbuch*, München 1999.
3. Filipović Rudolf: *Teorija jezika u kontaktu*, Školska kniga, Zagreb 1986.
4. Wandruszka, Mario: *Die europäische Sprachgemeinschaft. Deutsch, Französisch, Englisch, Italienisch, Spanisch im Vergleich*. Tübingen, 1998.
5. Polenz, P.: *Fremdwort und Lehnwort sprachwissenschaftlich betrachtet. Fremdwort-Diskussion*, P: Braun, München, 1979.
6. Heller, Klaus: *Der Wortschatz unter dem Aspekt des Fachwortes*, In: *Wissenschaftliche Zeitschrift der Karl-Marx-Universität, Leipzig*, 1981, 218-238

(на кирилица)

1. Конески, Блаже: *Грамматика на македонскиот јазик*, Култура, Скопје, 1982.